

Bu sayı

Devrimci Marksizm'in 15. sayısı, dünya çapında kapitalizmin yeniden uçurumun kenarına geldiği bir dönemde yayınlanıyor. Bir büyük depresyon (buhran) karakteri taşıdığını artık kanıtlanmış bulunan ekonomik krizin ve kriz karşısında burjuva devletlerinin uyguladığı ağır kemer sıkma programlarının sefalete doğru sürüklediği işçi sınıfı ve emekçi kitleler ise, Arap dünyasından Avrupa'nın Akdeniz ülkelerine, İsrail'den Wisconsin ve Wall Street İşgali mücadeleleriyle ABD'ye kadar dünyanın dört bir köşesinde ayağa kalkıyor, grevler ve işgal hareketleri düzenliyor, polis baskısı ile savaşıyor. Bu sayımızın ilk iki yazısı, bu konularla ilgili. Biri ekonomik krizi Marksist emek değer teorisi temelinde analiz etmek için yalın bir çerçeve sunuyor. Öteki krizin en yoğun olarak hissedildiği, sınıf mücadelelerinin ise devrimci bir karakter kazanmaya başladığı Yunanistan'da olan biteni Marksist bir mercekten ele alıyor.

Yiğit Karahanoğulları, "Emek Değer Kuramı ve Kapitalizmin Krizi" başlıklı yazısında değersizleşme sürecinin kapitalist üretim biçiminin kriziyle olan ilişkisini inceliyor. Değersizleşme, bir anlamıyla, teknolojik gelişmelerden faydalanarak üretim için gereken emek zamanının azaltılması demektir. Karahanoğulları'nın Marx'ın *Grundrisse*'sine referansla altını çizdiği gibi, teknolojik gelişmenin getirdiği üretkenlik artışı kapitalizmle birlikte hızlanmış olsa da kapitalizme özgü bir şey değildir, insanlık tarihi kadar eski bir süreçtir. Bu anlamıyla, tüm insanların uzun süre çalışmak

zorunda kalmadan yüksek bir yaşam standardına kavuşması potansiyelini açığa çıkaran, ilerici bir gelişmedir. Ancak, kapitalizm var oldukça bu ilerici potansiyelin gerçeğe dönüşmesi imkânsızdır. Cansız emeğin canlı emeğe oranının artması olarak somutlaşan değersizleşme, burjuvazinin daha az işçi çalıştırarak daha fazla kâr etmesine ve işsizliğin kronikleşmesine neden olmuştur. Kapitalizm koşullarında artık emek kârın tek kaynağı olmaya devam edeceğinden, cansız emeğin aşırı yoğunlaşması dönem dönem kârların düşmesine ve krizlere yol açmaktadır. Karahanoğulları'na göre, burjuvazi bu krizleri aşabilmek için günümüze değin beş ayrı politika uygulamıştır: finansallaşma ve kredi genişlemesi, sosyal demokrat kamu maliyesi politikaları, savaş, emperyalist yayılcılık ve teknolojik sıçramalar. Bu politikalar kapitalizmin dönemsel krizlerini çözmeye yardımcı olsa da, kapitalist üretim biçimi ortadan kalkmadıkça krizler tekrarlanmaya devam edecek, burjuvazi krizleri her seferinde bedelini emekçilere ödeterek aşmaya çalışacaktır. Dolayısıyla, değersizleşme sürecinin ilerici potansiyelini gerçekleştirmenin ön koşulu kapitalizmin yıkılmasıdır.

Krizin yarattığı toplumsal felakete karşı elbette işçi sınıfı boş durmuyor. Yunanistan, bütün ülkeler arasında ekonomik depresyonun en ileri düzeyde toplumsal etkiler yarattığı, buna cevaben işçi sınıfı ve farklı toplumsal katmanların da en gelişkin mücadeleyi verdiği ülke. 19-20 Ekim 2011 günleri yapılan genel grev ve sokak mücadeleleri, hükümeti nihayet sarstı ve bir politik krize yol açtı. Referandum, erken seçim derken ülke, burjuva partilerinin krizi hep birlikte yönetecekleri bir ulusal koalisyona doğru ilerliyor. Dilek Pir'in bu sayıdaki yazısı, komşumuzdaki bu büyük sarsıntının bir bilançosunu çıkartıyor. Hem mücadeleye giren değişik katmanların farklılıklarını ve ortaklıklarını ortaya koyuyor, hem de solun siyasi güçlerinin bu büyük toplumsal girdap karşısında nasıl sınındığını. Ama en önemlisi, ülkenin en büyük sözde Marksist partisi olan Yunanistan Komünist Partisi'nin (KKE), tarihinde defalarca yaptığı gibi, nasıl yeniden devrimin karşısında konumlanmaya yöneldiğini ayrıntılı olarak gösteriyor. Türkiye'de KKE'nin çizgisini bütünüyle onaylayan Türkiye Komünist Partisi'nin bu tavrının bu partinin "düzenin komünist partisi" olma sevdasının işareti olduğuna dikkat çekiyor. Dilek Pir, bütün bunların karşısına Yunanistan devrimci Marksizminin İşçilerin Devrimci Partisi (EEK) bünyesinde krize karşı geliştirdiği devrimci programı koyuyor.

Sonuna yaklaştığımız 2011 yılı, Marksizmin tarihinde özel bir yer taşıyan bir kitabın gün yüzünü görüşünün 75. yıldönümü. Bu kitap, 20. yüzyılda sosyalist inşa deneyimlerinin büyük umutlarla ilk tarihsel atılımı yap-

tıktan sonra neden çöktüğüne ilişkin ilk kapsamlı ve gerçek anlamıyla materyalist-Marksist analizi gerçekleştiren 1936 tarihli *İhanete Uğrayan Devrim*. Rus devriminin Lenin’le birlikte iki büyük önderinden biri olan Lev Trotskiy’in, Stalinist bürokrasi kendisini devrimin toprağından koparıdıktan sonra sürgünde kaleme aldığı bu yapıtını, Sungur Savran “20. Yüzyılın *Das Kapital*’i” başlıklı yazısıyla anıyor.

15. sayımız aynı zamanda 19. yüzyılın (asıl) *Das Kapital*’ini konu alıyor. Geçtiğimiz aylarda Türkiye Marksistleri için önemli bir yayın etkinliği gerçekleşti. Marx’ın *Kapital*’inin birinci cildinin Almanca aslından yapılmış ve çok önemli bir ek metinle zenginleştirilmiş bir basımı, artık hayatta olmayan Mehmet Selik ile onun çevirisi üzerinde çalışarak ona nihai halini veren Nail Satlıgan’ın ortak ürünü olarak yayınlandı. Türkiye okuyucusunun bugüne kadar okuduğu üç ciltlik basım Alaattin Bilgi’nin saygıdeğer emeği ile sadece İngilizce çeviriden Türkçeleştirilmişti. Ekonomik depresyon dolayısıyla zaten bütün dünyada yeniden güncelleşmiş olan *Kapital*, böylece Türkiye’nin düşünsel hayatına bir kez daha önemli bir giriş yaptı.

Kapital’in yeni basımı çeşitli ortamlarda okuma gruplarının kurulmasıyla taçlanıyor. Yine bu vesileyle eserin yayıncısı Yordam Kitap Haziran ayında İstanbul’da bir konferans düzenledi. Yüzlerce kişinin bütün bir öğleden sonra bir üniversite amfisini tıka basa doldurduğu bu konferansta, üç kuşaktan diye niteleyebileceğimiz araştırmacılar çok sayıda değerli tebliğ sundu. Devrimci Marksizm’in bu sayısının ana dosyasında bu tebliğlerin bir bölümünü yayınlıyoruz.

Kapital’in son basımında çevirmen olarak merkezi rolü oynamış olan Nail Satlıgan, bu konferansta yaptığı konuşmada *Kapital*’in Türkçe’ye çevrilme süreci hakkında şimdiye kadar henüz telaffuz edilmeyen bir iki noktaya değinmeyi amaçlıyor. Satlıgan *Kapital*’in İngilizcesinden yapılmış olan Türkçe çevirisinde imzası olan Alaattin Bilgi’nin *Kapital*’in Türkçe’ye çevrilme serüveni üzerine yazdığı bir yazıda değinmediği bir olguya, Hikmet Kıvılcımlı’nın 1937’de fasiküller halinde yayınlanmaya başlayan çevirisine işaret ediyor. Almanca aslından çeviri ile ilgili olarak Hikmet Kıvılcımlı’nın bu çabasının oldukça önemli olduğunu belirtiyor. İkinci vurguladığı nokta ise *Kapital*’in bugüne kadar yaygın olarak kullanılmış olan çevirisinin İngilizceden yapılmış olmasının doğurduğu sakıncalar. Satlıgan, bir örnek olarak, *Kapital*’in her bir cildinin altbaşlığının “*Kritik der politischen Ökonomie*”, yani “Ekonomi Politüğün Eleştirisi” olmasına rağmen İngilizce basımlarda söz konusu alt başlığın birinci ciltte “Kapitalist Üretim Eleştirel Tahlili” olarak geçtiğine ve Türkçe’ye de öyle çevrildiğine

dikkat çekiyor.

“Metâ Olarak İstanbul” başlıklı konuşmasında Ahmet Tonak, *Kapital*’in birinci cildinden esinlenerek kimi temel kavramları İstanbul ve şehir bağlamında nasıl kullanmaya başlayabileceğimize değiniyor. Şehirlerdeki mekân-yapıların, yani gecekonducuların, barakaların, kulübelerin metâ olmadıkları için mübadele değeri sıfır olan kullanım değerleri olduğuna, ancak mekân metâ şeklini almışsa, ister ev ister iş yeri olsun bu metânın mübadele değerinin eşdeğeri olan bir para ödemek gereğine işaret ediyor. Hem genel anlamda modern kapitalizmi hem de özel olarak metâlaşma sürecinde mekân-yapıları kavramak bakımından elzem olan üretken olan ve olmayan emek tartışmasına da *Kapital*’in birinci cildinin önemli bir katkı sunduğunu belirtiyor.

Özgür Öztürk’ün konuşması kapitalist üretimin doğuşu ve gelişiminin *Kapital*’de ele alınışına ve Türkiye’deki kapitalist gelişimin bununla ne ölçüde benzeştiği sorusuna odaklanıyor. Öztürk, Marx’ın yapıtında kapitalist üretim sürecinin, kullanım değerinin üretildiği emek süreci ile artık değer üretildiği değerlenme süreci olarak iki düzeyde ele alındığını ve esas belirleyici olanın değerlenme süreci olduğunu tespit ediyor. Kapitalist üretim bir emek süreci olarak el birliği ile başlayıp sürecin sonunda fabrika üretimine ulaşmış, bir değerlenme süreci olarak köylünün devlet zoruyla topraktan koparılıp zorla işçileştirilmesi ve sömürgecilikten oluşan ilk birikim ile başlamıştır. Kapitalist üretimin bir kez ortaya çıktıktan sonra tüm dünyayı kaplayan yeni bir iş bölümü yarattığına dikkat çeken Öztürk, Osmanlı İmparatorluğu gibi geç kapitalistleşen coğrafyalarda kapitalizmin aynı aşamalardan geçerek gelişmediğini saptıyor. Makineli üretim Osmanlı İmparatorluğu’nda el emeğine dayalı atölyeleri yıkarken kapitalizme geçişi de zorlaştırmıştır. Uluslararası işbölümündeki değişimlere bağlı olarak Türkiye Cumhuriyeti’nde kapitalist üretim esas olarak 1950’lerde hâkim hale gelirken, fabrika üretimi Batı’dan farklı olarak sürecin sonunda değil başında yaygınlaşmıştır.

Özgür Narin “*Kapital*’in Kullanım Değeri, *Kapital*’de Kullanım Değeri” başlıklı konuşmasında *Kapital*’de ortaya konulan değer kuramını savunmanın ve *Kapital*’i yeniden üretmenin gerekliliği üzerinde duruyor. Narin *Kapital* ve değer kuramı üzerine yürüyen tartışmaların, özellikle bilişim teknolojileri ve yüksek teknolojiye dayalı kapitalizm sayesinde değer kuramının gereksizleştiği gibi söylemlerin nasıl da sınıf mücadelesiyle bağlantılı olduğunu tarihsel bir perspektifle ortaya koyuyor. Narin’in ikinci vurguladığı nokta ise özellikle kriz ve toplumsal yeniden üretim anlarında

Devrimci Marksizm

Kapital'i yeniden üretmek için değer kuramının yanı sıra, kullanım değeri kategorisinin dinamik değişimini incelemenin de önemli olduğu.

Dosyanın sonunda yer alan konuşmasında, Sungur Savran temel olarak iki noktayı vurguluyor. Birincisi, *Kapital*'in konusu esas olarak kapitalizmin hareket yasalarıdır. Şayet Marx'ın bu eserinde saptadığı yasalar doğru ise, o zaman *Kapital*'in bugün, yazıldığı günden dahi daha fazla geçerli olması gerekir. Savran, bunun tam da böyle olduğunu iddia ediyor. İkincisi, Savran'ın konuşmasının başlığına da yansıyan bir fikir: "Komünist Devrimin Kitabı". Genel kanı *Kapital*'in Marx'ın kapitalizmi analiz etmek için yazdığı bir eser olduğudur. Savran, *Kapital*'in elbette kapitalizmi analiz ettiğini, ama bu analizin esas amacının kapitalist üretim tarzının, başı ve sonu olan, tarihsel olarak geçici bir üretim tarzı olarak dinamiklerinin kavranması olduğunu vurguluyor. *Kapital*'de kapitalizmin ortaya çıkışının ve gelişmesinin koşul ve dinamiklerinin yanı sıra, ortadan kalkmasının, yani yerini komünizme bırakmasının dinamiklerinin de analiz edildiğini, Marx'ın esas ulaşmak istediği sonucun bu olduğunun altını çiziyor. Bu yüzdendir ki, birinci cilt (ek bir bölüm dışında) şu cümleyle sona erecektir: "Mülksüzleştirilenler mülksüzleştirilecektir."

Devrimci Marksizm'in gelecek sayısında buluşmak dileğiyle...